

SOBIQ ERINGIZ ISHSIZLIGI TUFAYFI ALIMENT TO‘LAMAYAPTIMI? BUNING UCHUN...

Eraliyev Doniyorbek

Toshkent davlat yuridik universiteti

Ommaviy huquq fakulteti 1-kurs V-potok 1-guruh talabasi

Oilalar turli sabablarga ko‘ra ajralib ketishi mumkin, ammo bu jarayonda eng katta zarar ko‘radiganlar — bolalardir. Ajrashgan yoki birga yashamaydigan ota-onalar farzandlari uchun moddiy mas‘uliyatga ega bo‘lishadi, chunki bolaning ta‘lim, sog‘liq va yashash uchun zaruriy ehtiyojlari uchun muntazam ta‘minot talab qilinadi. Ammo ba‘zi ota-onalar bu mas‘uliyatdan bo‘yin tovlashga harakat qiladi. Shunday vaziyatda, aliment undirish orqali farzandning moddiy ta‘minotini kafolatlash mumkin. Aliment undirish jarayoni murakkab bo‘lib, ko‘plab huquqiy nuqtalarga e‘tibor berishni talab qiladi. Agar sobiq eringiz aliment to‘lamasa yoki doimiy kechiktirsa, sizda qonuniy huquqlar mavjud. Bu maqolada aliment undirish huquqiga oid qonuniy normalar, O‘zbekiston Respublikasi qonunlaridagi moddalar va aliment olish uchun qanday amaliy qadamlar qo‘yish kerakligi haqida batafsil ma‘lumot beriladi.

Farzand uchun aliment olish huquqi — ota yoki onadan biri ajralgach, farzand uchun modiy ta‘minotni talab qilishdir. O‘zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 98-moddasida ota-onaning aliment to‘lash majburiyati belgilangan. Ushbu modda bo‘yicha ota-onaning biri farzand uchun yetarli ta‘minotni taqdim etmasa yoki birgalikda yashamasa, boshqa ota-ona sud orqali aliment talab qilishga haqli. Oila kodeksining 99-moddasiga ko‘ra, aliment miqdori bolaning ehtiyojlari va ota yoki onaning moliyaviy imkoniyatlari asosida belgilanadi. Bu moddiy majburiyat bir tomondan ota-ona mas‘uliyatini oshirishga xizmat qilsa, boshqa tomondan farzandning kelajagi uchun muhim kafolat hisoblanadi.

Aliment miqdorini belgilashda sud bir qator omillarni hisobga oladi. Oila kodeksining 102-moddasi bo‘yicha, aliment to‘lovlari bolaning asosiy ehtiyojlarini qamrab olishi kerak. Masalan, o‘quv qurollari, kiyim-kechak, oziq-ovqat, tibbiy xizmatlar va boshqa zaruriy xarajatlar. Aliment miqdori ota yoki onaning daromadiga bog‘liq ravishda quyidagi foizlarda belgilanadi:

- 1 nafar bola uchun ota yoki onaning daromadining 25 foizi;
- 2 nafar bola uchun daromadning 33 foizi;
- 3 va undan ortiq bolalar uchun daromadning 50 foizi.

Ammo sud bu foizlarga o‘zgartirish kiritishi ham mumkin. Agar ota yoki onaning daromadi notekis bo‘lsa yoki to‘liq bo‘lmasa, sud qat’iy miqdor bo‘yicha aliment belgilashi mumkin.

Aliment to‘lash majburiyatidan bo‘yin tovlashning oqibatlari-O‘zbekiston Respublikasi Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksning 47-moddasi va Jinoyat kodeksining 122-moddasi bo‘yicha aliment to‘lash majburiyatidan qochgan shaxslar jinoiy javobgarlikka tortilishi mumkin. Bu normalar aliment to‘lash majburiyatidan qochgan shaxslarni javobgarlikka tortish va alimentni majburiy undirish orqali bolalar manfaati uchun xizmat qiladi. Alimentni vaqtida to‘lamaslik oqibatida ota-onalarga nisbatan quyidagi choralar ko‘rilishi mumkin: aliment qarzdorining mol-mulkiga taqiq qo‘yish, bank hisobvarag‘iga cheklov qo‘yish; chet elga chiqishiga taqiq qo‘yish; jinoyat ishi ochish va qamoqqa olishga olib kelishi mumkin. Bu jazo choralari ota-ona bolaga moddiy yordam berishni ta‘minlash uchun muhim hisoblanadi. Shunday qilib, alimentdan qochish huquqiy oqibatlarga olib kelishi va bolaning ta‘minoti uchun yetarli yordam ko‘rsatish majburiy ekanini ta‘minlaydi.

Agar sobiq eringiz aliment to‘lashdan bosh tortayotgan bo‘lsa yoki majburiyatni muntazam bajarmayotgan bo‘lsa, quyidagi qadamlarni bajarish kerak:

1. Sudga murojaat qilish: Aliment miqdorini belgilash uchun sudga ariza yozish lozim. Sudning qaroriga asosan aliment miqdori va to‘lov tartibi aniqlanadi.
2. Ijro organlariga murojaat qilish: Sud qaroriga asosan aliment to‘lovlarini amalga oshirmaydigan shaxsga nisbatan sud ijrochilariga murojaat qilishingiz mumkin.

Ijro organlari qaror ijrosini ta‘minlash uchun qarzdorning ish haqidan yoki mol-mulkidan aliment undirish choralarini ko‘radi. Qarzdorni javobgarlikka tortish: Alimentni uzoq vaqt to‘lamaydigan yoki muntazam to‘lamaydigan ota-ona qonuniy javobgarlikka tortilishi mumkin. Sud ijrochilari orqali mol-mulkka musodara qo‘yish yoki aliment qarzdorini chet elga chiqishiga taqiq qo‘yish imkoniyati mavjud. Advokat bilan maslahatlashish: Qonuniy huquqlaringiz haqida to‘liq ma‘lumot olish uchun advokat yoki huquqshunos bilan maslahatlashish tavsiya etiladi.

Agar sobiq turmush o‘rtoqingiz o‘tgan davr uchun aliment to‘lovlarini amalga oshirmagan bo‘lsa, ushbu qarzni qayta hisoblash uchun sudga murojaat qilishingiz mumkin. O‘zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 111-moddasiga ko‘ra, aliment qarzini qayta hisoblash va o‘tgan davr uchun to‘lanmagan alimentni undirish mumkin. Bu modda ota-ona farzand uchun moddiy mas‘uliyatni o‘z zimmasidan olishni unutmasligini ta‘minlaydi. O‘zbekiston qonunchiligida aliment to‘lashdan bo‘yin tovlagan shaxslarga qarshi huquqiy jazo choralari mavjud. Jinoyat kodeksining 122-moddasiga asosan, aliment majburiyatini bajarmagan shaxsga nisbatan ma‘muriy jarima, majburiy mehnat yoki qamoq

jazosi belgilanishi mumkin. Bu jazo bolalar huquqlarini himoya qilish va ularning ta'minotini kafolatlash uchun muhim choradir. Sud ijrochilari esa alimentni majburiy undirish uchun qarzdorning mol-mulkini musodara qilish, bank hisobvarag'iga taqiq qo'yish va boshqa choralar qo'llashi mumkin. Chet elga chiqish taqiqi kabi choralar ham bu masalada ancha samarali vositalar hisoblanadi. Aliment undirishda yordam beruvchi turli davlat va notijorat tashkilotlar mavjud. Sud, huquqni muhofaza qilish organlari va ixtisoslashgan advokatlar orqali huquqiy yordam olish imkoniyatiga egasiz. Shuningdek, ayrim notijorat tashkilotlar aliment undirishda yordam beruvchi bepul huquqiy maslahat xizmatlarini taklif qilishadi.

Aliment olish farzandingizning kelajagini ta'minlashga qaratilgan qonuniy huquqingizdir. Sobiq turmush o'rtoqingiz aliment to'lashdan bosh tortayotgan bo'lsa, qonuniy yo'llardan foydalanib, huquqlaringizni himoya qilish uchun barcha choralarni qo'llashingiz mumkin. Farzandingiz ta'limi, sog'ligi va yashash sharoitlari uchun zaruriy moddiy yordam olish uning huquqi va sizning burchingizdir.